

Kvotamálið og ES

Føroyar–Bornholm

Danska stjórnin hevur í hesum døgum kroyst sonevnda »kvotamálið« inn á okkum. Uppruna-álitid er tó sum skilst orðað í høvuðsheitinum av »okkara egnum« Kjartani Hoydal, Hjalta í Jákupsstovu og einum donskum skrivstovumanni, Peter Andersen. Hesin sami Andersen sigst eisini vera flogvitið aftanfyrir eitt samsvarandi álit fyrir Bornholm – ein skipan, ið fiskimenn vilja vera við hefur koyrt vinnuna har um koll. Svarið hesir fiskimenn finga frá sínum myndugleikum kann bert tulkast soleiðis: »Okkara útrokningar eru rættar, og tá tað ikki hevur gingið so sum ætlað, má tað vera vinnuni, ið okkurt er galið við!« – Men fiskimennirnir góvust tó ikki, og kravdu at fiskifrøðingar komu við teimum út á fiskileið, so teir við egnum eygum kundu uppliva sínar feilmetingar av toskastovninum. Tað vóru nakkalangir fiskifrøðingar, ið stigu á land aftur á Bornholm. Nú eru teir spakir og tala um at grundarlagið undir metingunum helst ikki var nóg álitandi. – Men hvat hjálpir tað nú vinnan á Bornholm longu er farin meira og minni í so?

Teir eru eisini fáir – um nakar – av okkara trolaramonnum, ið hava álit á, at royndir við vaðskitatrolaranum »Magnus Heinason« geva røttu mynd av tí, ið livir á Føroya-leiðini – serstakliga á djúpri vatni. Men Hjalta í Jákupsstovu vildi sum skilst heldur hava eitt glæsilið Nótatún enn eitt nútíðmans fiskirannsóknarskip.

Borðið fangar

Hóast eingin í lögtinginum og enn minni vinnan sjálf tekur undir við »kvotaskipanini«, so sigur danski forsætismálaráðharrin: »Borðið fangar, tí longu áðrenn Bygnaðarnevndin hevði lagt fram sítt álit váttaðu bæði landsstýrið og lögtingið, at álitid frá nevndini skuldi fremjast!« Við øðrum orðum sigur hann: »Skifti á, hvat tykkara fólkavaldu meina og halda. Tí skulu gera so sum Kjartan Hoydal, Hjalta í Jákupsstovu og Peter Andersen siga – basta!«

Í hesum døgum binda vit okkum sostatt til eina skipan, ið vinnan sjálf, ja, all Føroya fólk – Bygnaðarnevndin og Tinganes tó undantikið – metir kemur at verða okkum til óbøgiliga skaða. »Sjálvestruktión í orðsins sanna rýðningi« skírir John Smith diktatið

frá Bygnaðarnevndini í einari áhugaverðari grein um sama mál í Sosialinum 22. februar.

Vitan er týðningarmikil – týðningarmeira er at vita, hvussu tú veist

Tað er sjálvandi týðningarmikið at hava holla vitan, men týðningarmeira er at vita, hvussu tú veist – serstakliga um tín »vitan« skal fremjast í verki. Eitt mugu í hvussu so er øll, ið bert hava fylgt so toluiga við í fjølmíðlunum seinastu tíðina, áðan: *Vitanin hjá limunum í Bygnaðarnevndini stavar ikki frá vinnuni sjálvari.* Áhugavert hevði tí verið at frætt, hvussu Kjartan Hoydal, Hjalta í Jákupsstovu og Peter Andersen vita – t.d.: Á hvørjar egnu, ítökligu vinnulugu royndir og lívsroyndir annars teir hava grundað sítt diktat til føroysku tjóðina.

Ein nevnd fyrir og onnur eftir mannað við »kontórkrakkamonnum« verður í hesum døgum sett at loysa vinnukreppuna í landinum. Flestir teirra hava sonevnda »hægri útbúgving«, men lítla og ongar royndir frá tí vinnu, teir skulu loysa trupulleikarnar hjá.

Við hvørt verður onkur vinnulívsmaður fyrir síns skuld tikið við »uppá ráð« ein og annan »samráðingartúr« til Keyptmannahavnar, Oslo ella Moskva, men so er eisini tað mesta sagt. Tó, einaferð varð vinnan sjálf biðin um at loysa eitt átrókandi vinnumál, ið Tinganes ikki megnaði at smøgja niður yvir hana (í sambandi við býið av landgrunninum millum teir ymsku veiðuáttum). Vinnan loysti málið eftir nøkrum fáum døgum.

Um at spæla blindabukk og »vita best«

Skulu vit hava vón um at koma úr tí kreppu, vit eru í, er ein hin fremsta treytin at vit nú halda uppat við at spæla blindabukk – t.v.s. fjala avgerðið á byrgd aftan fyrir einhvønn flokk, nevnd, ráð, stovu, stovni, felag osfr. Hetta eru skipanir. Ein skipan kann sum kunnugt hvørki hugsa ella skapa nakar – bert menniskjurnar kunnu tað. Tí mugu vit serstakliga í hesum fyrri landið so altavgerandi máli draga fram í ljósið tær menniskjurnar, ið standa aftan fyrir »kvotamálið« og somuleiðis tær, ið á ymskan hátt mynda hugsanir og royndir, ið bera á annan bóg. Bert eitt drúgt orðaskifti millum hesar báðar partar vil kunna avdúka veruligu

grundirnar/hugsjónirnar aftan fyrir tær ymsku framsetingarnar og sostatt skapa møguleikar at rudda slóð fyrir skilagóðum loysnum.

At henda tilgongd (process) sjálvandi átti at verið framd, áðrenn tað endaliga álitid varð skrivað, sigur seg sjálv. Men enn er ikki ov seint, tí sum skilst skal skipanin í hvussu so er lutvist endurskoðast í september – og tað ber eisini til at seta eina øðrvísi mannaða »Bygnaðarnevnd«.

Til sammetingar: Tað er nú einaferð ikki skipanin E.I.A. ella skipið »Sea Shepherd«, men menniskjan Watson, ið heldur seg hava einkarætt at »vita best« um hvalastovnarnar, eins og tað heldur ikki er skipanin Fiskirannsóknarstovan ella vaðskitatrolarin »Magus Heinason«, men menniskjan Hjalta í Jákupsstovu, ið metir seg hava einkarætt at »vita best« um toska-, hýsu- og uppastovnarnar.

Ein hópur av menniskjum á hesum klettum eru so avgjørt ikki samdar við Watson ella Hjalta í Jákupsstovu.

Arkitekturin aftanfyrir handilskvotaskipanina

Hvør, ið er veruligi arkitekturin aftanfyrir handilskvotaskipanina er kanska verri at skilja, men fyrir mær at siggia má tað vera *Jacques Delores* ella onkur av hansara nærmastu medarbeiðarum, nú fram er komið, at ES, sum ein av treytunum fyrir norskan limskap, *krevar at skipanin við umsetiligum handilskvotum skal fremjast í Noreg.* Peter Andersen er sostatt í mínum hugaheimi bert ein ES-ørindasveinur og Kjartan Hoydal má so aftur vera ørindasveinurin hjá Peter Andersen. Tó, aftanfyrir alt hetta lögna spælið hómi er eitt hættiligt maktgimdar-skrímsl.

ES og náttúrutilfeingi heimsins

Innan ES er náttúrutilfeingið í dag sum kunnugt meira og minni niðurdálkað og »útbrent«, samstundis sum rávøruveitingin úr Menn-ingarlondunum er minkandi og stóðugt meira kostadarmikil, tí hesi lond við sínum skjótt vaksandi íbúgvatali – tað er talan um milliardir menniskju – sjálvi tørva (og vilja eisini góðska) egna tilfeingi. ES hevur tí í dag fyrir neyðini nýggj rík »yvirskots«-tilfeingisland sum Noreg, Føroyar, Ísland og Grønland, t.v.s. lond har náttúrutilfeingið er nógvur ferðir

størri enn tørvurin hjá íbúgvunum. Tilsamans er íbúgvatalið í hesum norðurlondum jú ikki størri enn í einum av teimum meðal størstu býunum í ES.

ES hevur nógvur ferðir meira fyrir neyðini ómetaliga ríka náttúrutilfeingi Noregs, Íslands, Grønlands og Føroya, enn hesi lond hava tørv á at gerast limir í ES!

Búskaparligt trýst og gularótur

Høvdu vit í Europa fyrir 50–60 árum síðani havt eina skipan sum dagsins ES, so høvdu nevndu norðurlond vegna teirra ríka tilfeingi beinanvegin verið »innlimað« í ES við kanónum.

Í dag forðar tibeit framkomna heimstílvitskan slíkum, tó at henda tilvitska enn ikki so mikið moralskt framkomin, at hon megnar at forðar fyrir at nýtt verður búskaparligt trýst (tollmúrur, avgjöld osfr.) á ikkilimalondini. Hin vegin stendur so okkum í boði í býti við okkara tilfeingi ein ES-gularót við heitinum: »Fría atgongd til ríka ES-marknaðin«.

Men hvør tað verður, sum í framtíðini veruliga kemur at jagla gularótina í seg, ja, tað er so aftur ein spurningur um hvussu »umsetiligar« vit gera kvoturnar.

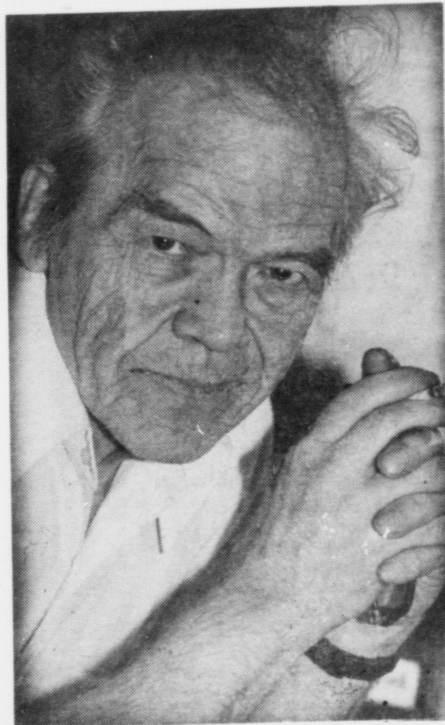
Hví vil ES hava umsetiligar handilskvotur?

Kendi seiningur Darwins »The survival of the fittest« (tann sterkasi yvirlivir) er óivað mest rámandi svarið uppá henda spurningin. Hóast Darwin her fremst hugsaði um dýrini og als ikki um »umsetiligar handilskvotur«, so er tað júst tað dýriska í menniskjunáttúruni, ið kemur til sjóndar í kvotuskipanini: *Skipanin skal borga fyrir at »tey úrvaldu« – t.v.s. tey snúðiligastu og búskaparliga sterkastu – veruliga fáa tað ráðarum teimum tørvur at fremja »fríu kappingina«.*

Við øllum norðurlondum í ES skulu sostatt víngreivar í Spanen, Portugal og Ítalien og ídnaðarris í Týsklandi, Bretlandi og Frakklandi hava somu rættindi at keypa fiskikvotur sum t.d. fiskimaðurin í Honningsvåg, Klaksvík, Akureyri og Sisimiut.

Hetta samsvarar eisini við »ES-grundlógina« og fyrri tann saks skul eisini við sjálvari kjarnuni í boðskapinum um fríu kapping.

Vit koma helst í næstum at fáa lyfti um onkra »ser-skipan« við ES, men snigvegirnir eru altíð nógvir og



Orðaskifti

okkara tjóðarmura er sum kunnugt gruggut. Gongur tí sum ES og danir vilja, verða vit – so fávitskutir og undirbrodir vit jú eru – um stutta tíð »líkaðir og lumpaðir inn í ES«, sum Erlendur sáli so ofta plagdi at taka til. At tað teirra millum, ið stóðu við jarnbrotinum og »líkaðu«, vóru hansara partamenn, hevði hann tó neyvan hugsað sær.

Hvussu álitandi eru stovnsmetingarnar hjá fiskifrøðingunum?

Bæði her og í Noregi havi eg upplivað hvussu fiskifrøðingar ferð eftir ferð fullkomuliga feilmeta fiskastovnarnar. Slíkt er sjálvandi sera óheppið, serliga tá hugsað verður um avleiðingarnar av hesum fyrir tey mongu, ið eru knýtt at vinnuni.

Veitst tú hvussu grundarlagið fyrir stovnsútrokningarnar verður fingið til vega og kennir tú tær »hypotesur«, ið útrokningarnar annars byggja á, so kanst tú heldur ikki annað enn undrast yvir tær mestsum fullvísu framsetingarnar um stovnsstøddir, ið fiskifrøðingar yvirhøvur leggja fram. Teir vita fullvæl at tað teir áttu at havt sagt var, at allar metingar mugu takast við størsta styrki og at »røttu« töluni eins væl kunnu vera helmingurin sum tað dupluta.

Nú teljist eg ikki millum teirra, ið trúgva at vit hava »niðurfiskað« toska-, hýsu-

ella uppastovnin. Við tí flota, vit hava, hótir fiskiskapurin í sjálvum sær ongant stovn og undir onnum umstøðum nær náminnd í mun til hvat náttúrufyrirbrigið sum broytingar í tilagnum, streymviðurskiðunum, planktonframleiðsluni osfr. kunnu hava við sær.

Nakað heilt annað er, at vit sjálvi hava niðursorlað korallskóginar á grunnunum, typt Hvannasund og Haraldssund, broytt náttúruga áarfrænslið (SEV) osfr. og á tann hátt kanska oyðilagt nógv størri part av lívsgrundarlagnum hjá ynglinum enn nakar yvirhøvur torir at gita um. Hvar var rødd fiskifrøðinganna, tá alt hetta fór fram? Er umberingin kanska, at her er talan um vístfrøði (økologi), ið er ein nýggj vísindagrein, ið illa nokk hevði sæð dagsins ljós, tá okkara mætu fiskifrøðingar finga síni prógv?

Um at bróta upp úr nýggjum

»Skal nýtt kykna upp má gamalt doyggja« sigur eitt orðatak. Einstein segði tað sama eitt sindur øðrvísi: »Skulu vit loysa ein trupulleika mugu vit hugsa øðrvísi enn vit hugsaðu, tá trupulleikin varð skaptur.« Við øðrum orðum: Vit mugu gravleggja teir hugsunarhættir vit vandu okkum til í 80'unum.

Hvussu tá bróta upp úr

Framhald á síðu 19